

Urban & Rurality

Lärohandledning för förskolan om stad och land

Jordbruksverket © 2014

Bilder: Annika Giannini

URBAN OCH RURALIA – LÄRARHANDLEDNING FÖR FÖRSKOLAN OM STAD OCH LAND

ISBN: 978-91-637-5835-5

Formgivning och original: Holmbergs i Malmö AB

Tryckt av: E-print, Stockholm 2014

www.jordbruksverket.se/urbanochruralia

Mer fakta om stad och land:

www.jordbruksverket.se/alltomlandet

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Hur alla som bor på landet och i staden behöver varandra!

Så jobbar du i förskolan:	Sid 5
TEMA 1: Mat	Sid 6-7
TEMA 2: Energi	Sid 8-9
TEMA 3: Skog	Sid 10-11
TEMA 4: Upplevelser	Sid 12-13
TEMA 5: Kunskap	Sid 14-15
TEMA 6: Jobb och boende	Sid 16-17

Följ med in i Urban och Ruralias värld!

Så jobbar du i förskolan med Urban och Ruralia, stad och land och läroplanen

Låt vännerna Urban och Ruralia och deras äventyr få vara med i samtalen på förskolan. Genom att använda det här kunskapsmaterialet från Jordbruksverket jobbar du pedagogiskt med läroplanens frågor om mat, djur, miljö och ekologi. Barnen lär sig hur stad och land är beroende av och påverkar varandra.

I Läroplan för Förskolan (Lpfö 98 rev 2010) står bland annat att förskolan ska sträva efter att varje barn

- utvecklar respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö
- utvecklar intresse och förståelse för naturens olika kretslopp och för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra
- utvecklar sin förståelse för naturvetenskap och samband i naturen, liksom sitt kunnande om växter och djur

Det står också:

Förskolan ska ta hänsyn till att barn

- lever i olika livsmiljöer och
- med de egna erfarenheterna som grund söker förstå och skapa sammanhang och mening.

Att säkra landsbygden för kommande generationer

Vårt intresse för och kunskap om landsbygden varierar. På samma sätt ser kunskapen om *samspelet* mellan stad

och land olika ut beroende på var vi befinner oss och inom vilka sociala sammanhang vi rör oss. En allt större andel av befolkningen bor i städer och i takt med det riskerar kunskapen om kopplingen mellan stad och land att urholkas.

Materialet om Urban och Ruralia förklarar hur olika flöden ser ut. Det avser att öka barnens intresse för landsbygdens betydelse för staden men även för det omvända, stadens betydelse för landsbygden. Materialet är indelat i sex teman som du kan välja fritt mellan med hänsyn till vad som passar för stunden på din förskola. Varje tema har ett antal övningar för barnen. Materialet är en del av LRF:s pedagogiska webbplats Bonden i skolan: bondeniskolan.se

Mer information

Mer information om boken och materialet hittar du på vår webbplats: www.jordbruksverket.se/urbanochruralia

Mat

Syfte

Barnen ska förstå matens resa genom land och stad och förstå innebörden i begreppet från jord till bord. De ska få insikt om att vi alla är beroende av landsbygdens råvaror för att vi ska få mat på bordet. Vi förklarar varför vi behöver mat, hur och var maten produceras, vilka typer av råvaror som kommer från svenska gårdar och från naturen i övrigt. Vi förklarar också hur vi transporterar maten, hur vi tar hand om avfallet och hur det kommer landsbygden och staden till godo.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

Mat behöver vi för att orka leka och lära oss saker. Den mesta mat som vi gör i Sverige kommer från gårdar på landet som liknar Ruralias. Härifrån får vi till exempel ägg, mjölk, kött och grönsaker. Men från naturen kan vi även få bär, svamp, fisk och kött från vilda djur som älgar, renar och fåglar. Det brukar vi kalla för råvaror. En råvara är en vara som man inte har gjort någonting med.

Många av råvarorna kör vi i lastbilar eller tåg till andra ställen. Exempelvis till städer. Där äter vi råvarorna, eller så tillverkar vi andra saker av dem. Mjölk kan bli ost, kött kan bli korv och vete kan bli bröd. Maten äter

vi på många olika platser; hemma, på café, på restaurang, i skolor och på sjukhus. På landet och i staden.

Den mat som vi inte äter upp kan vi samla in och ta vara på. I städerna blir det mycket mat över eftersom det bor många människor där. Av matresterna kan vi få näring så att ny mat kan växa på åkrarna och i trädgårdslanden. Vi kan också få energi från matresterna.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen *Allt om landet* på www.jordbruksverket.se

Allt om näringslivet på landsbygden sid. 40

Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden sid. 39 och 42

Livsmedelsverkets pedagogiska material om mat www.slv.se

Övningar på tema mat

Uppgift 1

Odlar grönsaker och kryddor tillsammans med barnen. Prata om vad ni behöver för att fröna och växterna ska växa: solljus, vatten, näringsrik jord. Följ processen tillsammans. Diskutera gärna med barnen vad som händer med råvarorna: Vad gör vi med dem? Vem äter dem? Ta till exempel potatisens kretslopp: bonden odlar, säljer till affären, människor köper, tillagar, äter och komposterar sedan skal och rester. Från komposten kan man sedan ta jord och lägga på nya odlingar.

Uppgift 2

Utgå från den mat som serveras på er förskola den här dagen. Börja med en samling och berätta för barnen vad ni ska äta för mat. Låt barnen ge förslag på vilka råvaror som ingår. Prata om var råvarorna kommer ifrån. Finns de på Ruralias gård? Finns de i naturen?

Barnen får sedan gå och "handla" de råvaror som behövs. Förbered gärna med riktiga förpackningar eller bilder. Använd två alternativ, en billigare och en dyrare variant, förslagsvis en konventionell och en närproducerad eller ekologiskt vara. Diskutera med barnen om skillnaderna på varorna och varför de skiljer i pris, hur de transporteras, hur miljön påverkas av de olika varorna, med mera.

Ät maten och prata om hur maten smakar och hur de olika råvarorna förändras när de tillagas. Prata om vad ni gör av maten som ni inte äter upp och vad som händer med den.

Gör gärna övningen regelbundet med olika typer av maträtter.

Uppgift 3

Anlägg en kompost på gården och låt barnen vara delaktiga. Prata om vad man kan lägga i en kompost och vad som händer när maten bryts ner. När det är dags för att odla använder ni den färdiga kompostjorden.

Energi

Syfte

Barnen ska få kunskap om hur och var el, värme och drivmedel produceras och transporteras. De ska förstå att energi kan framställas på en plats men användas på en annan.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

Vindens rörelse, solens strålar och vattnets kraft kan göras om till el. Elen gör så att Urban och Ruralia kan tända lampor, lyssna på radio, rosta bröd och ladda telefonen. Den gör så att elbilar kan laddas och att tågen kan köra. Elen transporteras i ledningar, kablar och sladdar. Ledningarna i väggen, i luften och i marken.

El produceras både på landet och i staden. El från vinden och från vattnet kommer från landet. El från kärnkraftverk kommer från större och mindre orter. El från solen kan komma både från stad och från land. Med hjälp av elen kan vi sätta på elementen och värma våra hus och lägenheter. Men vi kan också värma husen och lägenheterna genom att elda träflis och pellets. Värme kan också produceras från kossans bajs eller från matrester i en biogasanläggning. Träflis och träpellets är träd som delats i små bitar. Matrester finns det gott om i staden och kogödsel och träd finns det gott om på landet.

Drivmedel är något som vi använder till motorer för att de ska fungera. Exempelvis till motorn i bilen, i gräsklipparen, i skotern eller i lastbilen. Drivmedel kan göras av många olika saker. Det mesta av drivmedlen görs av olja som vi tar upp från underjorden genom att borra hål genom jordens yta. Men oljan kommer att ta slut och innehåller miljögifter och när vi eldar oljan kan det bli för varmt här uppe på jorden. Därför har vi också börjat göra drivmedel från matrester eller från kossornas bajs. Det kallas för biogas. Det är ungefär som att ha en massa pruttar i bilens tank. Vi kan också få drivmedel från växter så som vete och raps. Det kallas för bioetanol och biodiesel. En del bilar går på el istället.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen *Allt om landet* på www.jordbruksverket.se
Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden sid. 48
Allt om service och infrastruktur på landsbygden sid. 49

Övningar på tema energi

Uppgift 1

Pröva på att tillverka en vindsnurra och ett vattenhjul tillsammans. Exempelvis kan Naturskyddsföreningens material Uppfinnaren, som ni hittar på webben, ge er hjälp om hur ni kan göra.

Uppgift 2

Gå runt på förskolan och låt barnen peka på saker som behöver el. Finns det saker hemma som behöver el som inte finns på förskolan? Kan ni räkna hur många saker som behöver el?

Uppgift 3

Gör ett memoryspel tillsammans med barnen som innehåller olika saker som behöver el eller drivmedel för att fungera.

Exempel på saker som behöver el: dator, spårvagn, lampor, bilar, element, spis.

Exempel på saker som behöver drivmedel: bil, motorsåg, moped, gräsklippare.

Skog

Syfte

Barnen ska förstå att skogen fyller många olika funktioner i vårt samhälle och att den är värdefull, både för de som bor i staden och på landet.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

Skogen bakom Ruralias gård är en riktig skattkista som ger oss många saker vi behöver. Träden kan bli till stockar och brädor som vi kan bygga saker av, till exempel hus, lekställningar och möblerna på Urbans hotell. Trädstockarna kan också malas ner till pappersmassa för att bli tidningar, toapapper, ritpapper och böcker till biblioteket.

Trädens grenar och rötter kan flisas eller krossas för att producera el och värme. Värmen kan sedan användas för att värma upp hus.

Skogen kan också göra något annat fiffigt. Den levererar nämligen ren luft till oss människor. Bilarna som vi kör släpper ut avgaser som träden, buskarna och vattnet hjälper till att ta hand om. Skogen andas in avgaser och andas ut ren luft.

Skogen är viktig för att många växter och djur bor där. Man kan säga att skogen är deras hem. Skogen är också viktig för oss människor. Där kan vi titta på växterna, lyssna på skogens alla ljud och andas in den rena luften. Vi kan göra många saker i skogen;

vandra, plocka bär och svamp, orientera, rida eller åka skidor. I Sverige får vi gå i de flesta skogar utan att vi behöver berätta det för den som äger skogen. Men vi måste vara rädda om den. Det kallas för allemansrätt.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen Allt om landet på www.jordbruksverket.se
Allt om näringslivet på landsbygden sid. 40
Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden sid. 29, 33 och 52
Skogsstyrelsens pedagogiska material om skogen
<http://skogeniskolan.se>
<http://www.skogsstyrelsen.se/upptackskogen>
Naturvårdsverkets pedagogiska material om Allemansrätt,
www.naturvardsverket.se

Övningar på tema skog

Uppgift 1

Låt barnen samla pinnar i skogen och såga dem. Dessa kan ni sen använda till att elda med. Diskutera varför skogen är viktig. Vad behöver vi träden till?

Uppgift 2

Ta reda på, tillsammans med barnen, hur papper blir till. Leta reda på information i böcker, i datorn eller fråga någon annan som vet. Testa att göra egen pappersmassa av gammalt papper och omvandla den till nytt papper. På webben går det att läsa hur man gör.

Uppgift 3

Gå ut i skogen och räkna hur gamla träden är genom att räkna ringar på stubbar. Hur gammalt kan ett träd bli? När är det dags att fälla trädet? Hur tar man hand om skogen under tiden den växer?

Upplevelser

Syfte

Barnen ska förstå att vi behöver både upplevelser i staden och på landet för att må bra och att olika aktiviteter passar olika bra på olika ställen.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

Vad gör du när du ska ha roligt? Många roliga saker kan man göra nästan var som helst. Som att cykla, hoppa hage eller springa. Men vissa saker passar bättre att göra i staden och vissa saker passar bättre att göra på landet. Vi behöver olika aktiviteter för att trivas och ha roligt.

På landet, där Ruralia bor, finns det mycket djur och natur, få hus och inte så många människor. Där kan vi exempelvis bygga kojor i skogen, paddla kanot, fiska och plocka bär eller svamp. På vintern kan vi åka skidor eller köra skoter.

I staden, där Urban bor, finns många människor och hus. Där kan vi exempelvis gå i många olika affärer. Vi kan också gå på museum, på teater eller på bio.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen *Allt om landet* på www.jordbruksverket.se
Allt om föreningsliv och kultur på *landsbygden* sid. 9 och 29

Övningar på tema upplevelser

Uppgift 1

Prata med barnen om vad man kan göra på landet och vad man kan göra i staden. Barnen får komma med förslag och sedan kan ni skriva ut bilder på de olika aktiviteterna som kan göras på respektive ställe. Bilderna sätts sedan upp i ett collage med upplevelser i staden och ett med upplevelser på landet. Då kan barnen se bilder på upplevelser som hör ihop med respektive plats.

Uppgift 2

Lyssna till de olika ljuden som barnen hör i en stad eller i ett samhälle, till exempel trafik, folk som går förbi och musik. Lyssna sedan när ni är i skogen, vad hör vi där? Exempelvis fågelkvitter, vinden som viner i träden och tystnad. Prata om vilka ljud man kan höra på olika platser.

Uppgift 3

Besök en plats på landet och en i staden och gör någon aktivitet tillsammans med barnen. Exempelvis ett kosläpp, en lekpark, åk buss eller gå på teater. Diskutera vilka skillnader som finns mellan de olika aktiviteterna.

Kunskap

Syfte

Barnen ska förstå att det finns olika typer av kunskap och att det kan finnas olika kunskap på olika ställen. De ska förstå att all kunskap är värdefull.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

Tillsammans vet vi och kan mycket, men vi vet och kan olika saker. Urban kan inte samma saker som Ruralia. Ruralia kan inte samma saker som Urban. Därför behöver vi all kunskap, vilken den än är. Det kan handla om saker vi vet eller saker vi kan göra.

Skolor för ungdomar och för vuxna ligger ofta i städer och kallas för universitet eller högskolor. Men det finns också folkhögskolor som ibland ligger på landet. Där skapas och sprids mycket kunskap som är till nytta för både staden och landet. Idag kan vi också gå på universitet och lära oss saker utan att behöva vara där. Det är möjligt genom att använda datorn.

Vi kan lära oss saker genom att läsa böcker. I staden finns ofta de stora biblioteken, där vi kan låna böcker. Vi kan också låna böcker via datorn. Ibland åker biblioteken med bokbussar till landet. Vi kan också lära oss saker genom att åka på besök, både till staden och till landet. Många besöker bondgårdar.

Många nya idéer uppstår på landet, eftersom vi ofta måste lösa saker på egen hand. Vi kanske inte kan ringa till en vaktmästare eller till kommunen för att få hjälp. Då måste vi klura ut en egen lösning. För att kunna sköta våra djur och vår natur är det viktigt att vi också kan saker om vädret, marken, vattnet, jorden, luften, växterna och vad som behövs för att djuren ska må bra.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen *Allt om landet* på www.jordbruksverket.se

Allt om sysselsättning på landet sid. 18

Allt om föreningsliv och kultur på landsbygden sid. 26

Övningar på tema kunskap

Uppgift 1

Låt barnen berätta och kanske också visa vad de är bra på. Både saker som sitter i huvudet, så som att räkna, och saker som sitter i kroppen, som att göra kullerbytta. Visa på riktigt eller visa genom att exempelvis måla en teckning. Diskutera vad som är bra med att kunna olika saker.

Uppgift 2

Gör ett studiebesök på ett bibliotek. Efter besöket låter ni barnen berätta vad de har lärt sig. Har de lärt sig olika saker? Varför då?

Uppgift 3

Låt barnen uppfinna något som kan vara bra att använda i staden eller på landet! Ge dem ett färdigt problem eller kom på en bra utmaning. Till exempel hur man kan odla grönsaker i staden, utan att man har en trädgård. Eller hur man kan ta sig över ett vattendrag utan båt. Låt dem sedan lösa problemet. Övningen kan utformas som ett tema som varar en vecka, eller varför inte en hel månad?

Jobb och boende

Syfte

Barnen ska förstå att man kan bo och leva på olika platser.
Att man också kan bo på en plats och jobba på en annan.

FAKTA - Fördjupad kunskap för barnet

De flesta vuxna jobbar för att ha råd att köpa mat och kläder. En del jobbar nära där de bor, precis som Urban och Ruralia. En del jobbar en bit bort från sina hem. En del bor i staden och åker till landet för att jobba. En del bor på landet och åker till staden. Bor man riktigt långt bort från där man jobbar, brukar man säga att man pendlar. Då kan man ha en extra lägenhet som man bor i ibland, så att man slipper åka hela den långa vägen fram och tillbaka till jobbet varje dag.

En del människor har en stuga eller ett torp, ofta på landet, där man kan ha det lugnt och skönt och hitta på andra saker än vad man kanske brukar göra hemma. Man kan bo i stugan på sommaren och ibland också på vintern. Vissa flyttar till sina stugor när de blir gamla. Oavsett var vi bor vill de allra flesta av oss ha bra vägar, telefon, internet, el och goda grannar.

REFERENS - Fördjupad kunskap för dig som pedagog

Statistiksamlingen *Allt om landet* på www.jordbruksverket.se

Allt om att bo, leva och vara på landsbygden.

Allt om sysselsättning på landsbygden sid. 42

Övningar på tema jobb och boende

Uppgift 1

Prata tillsammans med barnen om vilka olika typer av jobb det finns. Vad jobbar barnens föräldrar med? Hur är olika jobb viktiga för samhället? Exempel bonde, varför är bönder viktiga? Sjuksköterska, lärare, lastbilschaufför osv.

Uppgift 2

Gör charader där barnen i tur och ordning får gestalta olika yrken som de andra barnen får gissa på. Försök att välja yrken som barn känner till och som finns i staden eller på landet. När barnen gissar rätt får de prata om dessa yrken. Varför är de viktiga?

Uppgift 3

Låt barnen bygga sina egna hus, till exempel av mjölkkartonger. Börja övningen med att diskutera vilka olika hus det finns på olika ställen. Var bor du? Vad är det för skillnader och likheter mellan att bo i staden och på landet?

Ni kan också välja att bygga ett stort lekhus av mjölkkartonger. Prata om tekniken hur man lägger tegel, takstolar för att taken ska hålla, hur mycket material man bygger med. Var kommer materialet ifrån? Gå eventuellt vidare och prata om skogen (se TEMA SKOG).

Vem är Ruralia?

Ruralia bor på landet där hon driver ett lantbruk med nästan 100 mjölkkor. Det var hennes morfar som startade lantbruket. Ruralia har också en internetbutik där hon säljer barnkläder. Ruralia är 27 år gammal och älskar popmusik. Hon uppskattar att gå på konserter men även på teater. Det var när hon skulle gå på teater, då hon hämtade upp sin kompis på Urbans hotell, som hon träffade Urban för första gången.

Vem är Ruralias katt?

Ruralias katt heter Svempa. Han är för det mesta lugn och kelig men kan bli vild när han ser fåglar. Det bästa Svempa vet är grädde.

Vem är Urban?

Urban bor i staden där han driver ett hotell. Hotellet tillhörde en gång i tiden hans farmor. Urban är 30 år. På sin fritid älskar han att orientera och att plocka svamp. Han tycker om att umgås med människor och trivs med sitt arbete. Urban träffade Ruralia när hon besökte hotellet då hennes kompis bodde där.

Vem är Urbans hund?

Urbans hund heter Flaxa. Hon är busig och glad och har svårt att lyda. Det bästa Flaxa vet är att vara i skogen där hon älskar att jaga smådjur (trots att hon vet att hon inte får).

**Jordbruks
verket**

Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Tfn 036-15 50 00 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se

www.jordbruksverket.se